DOI 10.31558/2307-2318.2025.4.24

УДК 336.2
JELClassification: J23, O30, R23, L86

Юрчишена Л.В.
доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна
ORCID : https://orcid.org/0000-0002-5904-0758
l.Yurchishena@donnu.edu.ua

Людковська Ю.Ю.
головний державний інспектор відділу контролю за відшкодуванням ПДВ управління оподаткування юридичних осіб,
Головне управління Державної податкової служби у Вінницькій області
ORCID : https://orcid.org/0009-0000-3367-8115
liudkovska.yu@donnu.edu.ua

АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню адміністрування податку на додану вартість (ПДВ) як одного з ключових інструментів формування дохідної частини державного бюджету України та регулювання економічних процесів. Розкрито сутність ПДВ як непрямого податку, що включається до ціни товарів і послуг та сплачується кінцевим споживачем, але адмініструється суб’єктами господарювання. Особлива увага приділена аналізу наукових підходів до трактування сутності ПДВ та значення його ефективного адміністрування для стабільності фінансової системи держави. На основі статистичних даних проаналізовано динаміку надходжень ПДВ до державного бюджету, виявлено загальні тенденції зростання податкових надходжень і зміни їх структури під впливом воєнного стану, економічної нестабільності та коливань зовнішньоекономічної діяльності. Галузевий аналіз показав нерівномірність відновлення економічної активності: швидший розвиток у сільському господарстві, промисловості та торгівлі при одночасному уповільненні в будівельній сфері. Визначено основні проблеми адміністрування ПДВ – складність обліку, часті зміни законодавства, наявність корупційних ризиків, схеми ухилення та технічні збої електронних систем. Показано, що впровадження електронного адміністрування та автоматизованих перевірок підвищило прозорість процесів, проте потребує подальшого вдосконалення. Запропоновано напрями реформування механізму адміністрування, зокрема спрощення процедур, стабільність законодавства, гармонізацію з європейськими нормами, розширення автоматизації та посилення контролю за ризиковими операціями. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню податкової дисципліни, зменшенню тінізації економіки та забезпеченню стабільних бюджетних надходжень навіть в умовах воєнних і економічних викликів. На основі узагальнення теоретичних положень і практичних аспектів запропоновано концепцію удосконалення механізму адміністрування ПДВ, спрямовану на підвищення ефективності його справляння та зниження податкових ризиків. Концепція базується на таких ключових напрямах: цифровізація та автоматизація податкових процесів, гармонізація законодавства з нормами ЄС, посилення контролю за відшкодуванням ПДВ і відповідальністю платників, а також спрощення адміністрування для бізнесу.

Отримані результати мають практичне значення для вдосконалення державної податкової політики та підвищення ефективності фінансового контролю в Україні.

Ключові слова: ПДВ, адміністрування податків, податкове шахрайство, бюджетні надходження, цифровізація, міжнародний досвід.

Yurchyshena L.V.
Doctor of Economics, Head of the Department of Finance and Banking,
Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5904-0758
E-mail: l.Yurchishena@donnu.edu.ua
Liudkovska Y.Y.
Chief State Inspector of the VAT Reimbursement Control Department,
Department of Taxation of Legal Entities,
Main Directorate of the State Tax Service in Vinnytsia Region, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-3367-8115
E-mail: liudkovska.yu@donnu.edu.ua

VAT ADMINISTRATION IN UKRAINE: CURRENT STATE, CHALLENGES, AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

The article is devoted to the study of value-added tax (VAT) administration as one of the key instruments for forming the revenue side of the state budget of Ukraine and regulating economic processes. The essence of VAT is revealed as an indirect tax included in the price of goods and services and paid by the final consumer but administered by business entities. Special attention is given to analyzing scientific approaches to interpreting the nature of VAT and the importance of its effective administration for the stability of the state's financial system.Based on statistical data, the dynamics of VAT revenues to the state budget are analyzed, revealing general trends of tax revenue growth and structural changes under the influence of martial law, economic instability, and fluctuations in foreign economic activity. The sectoral analysis demonstrated the uneven recovery of economic activity: faster development in agriculture, industry, and trade, while the construction sector experienced a slowdown.The main problems of VAT administration are identified — complexity of accounting, frequent legislative changes, corruption risks, tax evasion schemes, and technical failures in electronic systems. It is shown that the introduction of electronic administration and automated inspections has increased the transparency of processes, although further improvement is still required. Directions for reforming the administration mechanism are proposed, including simplification of procedures, legislative stability, harmonization with European norms, expansion of automation, and strengthening control over high-risk operations. The implementation of these measures will contribute to strengthening tax discipline, reducing the shadow economy, and ensuring stable budget revenues even under wartime and economic challenges. Based on the generalization of theoretical provisions and practical aspects, a concept for improving the VAT administration mechanism is proposed, aimed at enhancing the efficiency of tax collection and reducing tax risks. The concept is based on the following key directions: digitalization and automation of tax processes, harmonization of legislation with EU norms, strengthening control over VAT reimbursement and taxpayer accountability, as well as simplifying administration for businesses. The obtained results have practical significance for improving state tax policy and enhancing the efficiency of financial control in Ukraine.

Keywords: VAT, tax administration, tax fraud, budget revenues, digitalization, international experience.

Постановка проблеми. Адміністрування ПДВ є інструментом наповнення державного бюджету та регулювання економіки України. Водночас його ефективність залишається низькою через високий рівень податкового шахрайства, непрозорість фінансових операцій, «скрутки», карусельні схеми, використання фіктивних підприємств та затримки бюджетного відшкодування [15]. Ці проблеми негативно впливають на стабільність надходжень, довіру бізнесу та інвестиційний клімат. Додатково складність адміністрування ПДВ посилюють макроекономічні коливання, пандемія COVID-19 та війна в Україні. Міжнародний досвід показує, що цифрові технології, електронні рахунки-фактури та інтегровані платформи контролю дозволяють зменшити ухилення від сплати податків і спростити адміністрування для платників. Таким чином, розвиток електронного адміністрування ПДВ в Україні є актуальним завданням, що включає законодавчі зміни, контроль ризикових операцій та застосування сучасних цифрових інструментів для підвищення ефективності, прозорості та стабільності податкової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика електронного адміністрування ПДВ та боротьби з ухиленням від сплати податків активно досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед українських дослідників особливо варто відзначити роботи Н. Синютки [15], Т. Білобровенко та В. Метелиця [16], О. Подолянчук [17], М. Голютяк-Пенкальска [18], які досліджують механізми контролю податкових надходжень та ризики ухилення від сплати ПДВ. Їхні дослідження підкреслюють значення фіскальної політики та електронних систем адміністрування ПДВ для підвищення прозорості податкових операцій, проте проблеми масштабного шахрайства та затримок бюджетного відшкодування залишаються частково невирішеними. Серед зарубіжних досліджень значну увагу приділяють застосуванню цифрових технологій та міжнародним практикам боротьби з податковим шахрайством, зокрема, роботи Joshua Aizenman & Yothin Jinjarak [13], M. Keen [14].

Метою статті є розробка концепції удосконалення механізму адміністрування ПДВ в Україні, на основі аналізу міжнародного досвіду та визначення інструментів боротьби з ухиленням від сплати ПДВ. Для досягнення мети дослідження визначено такі наукові завдання: розкрити сутність адміністрування податку на додану вартість (ПДВ) та його основних функцій; оцінити вплив ПДВ на формування дохідної частини державного бюджету України; проаналізувати проблеми, що виникають у процесі сплати та контролю за надходженням ПДВ; окреслити напрями удосконалення системи адміністрування ПДВ в умовах сучасних економічних викликів. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження, як: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, порівняння, статистичний та системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Важливим джерелом формування бюджету держави є непрямі податки, що являють собою надбавки до ціни визначених товарів і послуг та сплачуються суб'єктами господарської діяльності – виробниками, торговими підприємствами за рахунок споживача під час переходу товару (послуги) зі сфери обігу у сферу споживання [1, с. 24]. ПДВ є одним із них, так як входить до ціни товару (послуги) та сплачується покупцем, але фактичной облік та перерахування до держаного бюджету здійснює продавець. ПДВ виступає одним із ключових інструментів забезпечення сталого функціонування економіки, виконуючи фіскальну, регулюючу, контрольну та розподільчу функції. Його багатогранна роль полягає у наповненні державного бюджету, координації економічних процесів, зміцненні податкової дисципліни та забезпеченні справедливого розподілу податкового навантаження.

Ставками, за якими оподатковується ПДВ згідно ст. 193.1 ПКУ є :

20% – основна ставка, що застосовується до більшості товарів та послуг, які не підпадають під пільгові категорії.

14% – застосовується до операцій з постачання та ввезення на митну територію України певних видів сільськогосподарської продукції (згідно УКТЗЕД : 1101-1005, 1201, 1025, 1206, 1507, 1512, 1514, 2306). [2]

7% – знижена ставка для специфічних товарів та послуг (медичних виробів та лікарських засобів, екскурсійних послуг для відвідувачів музеїв, показу оригінальних творів, адаптованих фільмів).

0% – застосовується до операцій з вивезення товарів за межі митної території України, включаючи експорт, реекспорт, безмитну торгівлю та вільні митні зони.

У ст. 196 ПКУ описані операцій, що не є об'єктом оподаткування, до яких входять ФОП та юридичні особи, які завезли в країну товари на суму до 150 євро, що займаються страхуванням, роялті, дивідендами та інші.

Вітчизняні науковці зазначають, що ПДВ є одним із складних податків, оскільки методика його розрахунку, адміністрування та відшкодування піддається частим змінам з боку законодавства та контролюючих органів, суб'єктам господарювання необхідно постійно відслідковувати запроваджені нововведення та вносити відповідні корективи в усталену практику розрахунків. У науковій літературі зосереджено багато дискусій серед науковців і практиків щодо сутності ПДВ як економічної категорії, змісту податку, методів його обчислення та переваг запровадження електронних систем управління на підприємствах. Найпоширеніші трактування сутності ПДВ як економічної категорії у вітчизняних дослідженнях наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Трактування економічної сутності ПДВ різними науковцями

Автор	Зміст трактування
Білобровенко Т.В. [16]	ПДВ належить до одного з різновидів універсальних акцизів, який нараховується і сплачується до бюджету на кожному з етапів руху товарів від виробника до кінцевого споживача.
Подолянчук О.А. [20]	ПДВ – це непрямий загальнодержавний податок, він є складовою ціни товарів (робіт, послуг), складається з податкових зобов'язань щодо постачання товарів (робіт, послуг), податкового кредиту щодо постачання товарів (робіт, послуг), а також зобов'язань перед бюджетом з ПДВ
Бондар М., Ловінська Л., Лисенко Н. та ін. [21]	ПДВ належить до загальнодержавних непрямих податків на споживну вартість, який справляється з юридичних та фізичних осіб, та є основним джерелом поповнення Державного бюджету України.
Дугар Т.Є. [22]	ПДВ є непрямим податком з доданої вартості, яка формується на всіх стадіях виробництва чи обігу; цей податок включається у формі надбавки до ціни товару, робіт чи послуг і в повному обсязі сплачується кінцевим споживачем.
Волощинович Т. [1]	ПДВ визначає як надбавку до ціни товару/роботи/послуги; покупець сплачує ПДВ, коли купує продукцію, товари, замовляє послуги, а ведення обліку з податку і сплата його в бюджет – є обов'язком господарюючого суб'єкта.
Joshua Aizenman & Yothin Jinjarak [13]	форма споживчого податку, що застосовується на кожному етапі виробництва або обігу товарів і послуг. ПДВ стягується з різниці між ціною, яку споживач платить за товар чи послугу, і ціною, яку підприємство сплатило за вхідні товари чи послуги.
Michael Keen [14]	загальнодержавний споживчий податок, який стягується на кожному етапі виробництва і розподілу товарів та послуг. Автор підкреслює, що ПДВ сплачується лише на додану вартість, тобто на різницю між вартістю продажу і вартістю вхідних товарів або послуг.

Динамічний аналіз надходжень ПДВ за 2020–2024 рр. дає змогу виявити тенденції зміни обсягів цього податку під впливом економічних і політичних чинників,

оцінити його роль у формуванні доходної частини бюджету та визначити пріоритетні напрями податкової політики (табл. 2).

Таблиця 2 – Надходження ПДВ до державного бюджету України у 2020–2024 рр.

Рік	ПДВ з вітчизняних товарів, млн грн	ПДВ з імпортних товарів, млн грн	Разом ПДВ, млн грн	Частка в податкових надходженнях, %*
2020	126 486,60	274 113,50	400 600,10	37,23%
2021	155 774,80	380 714,40	536 489,20	41,37%
2022	213 948,00	253 053,00	467 001,00	26,13%
2023	214 639,30	366 158,00	580 797,30	21,73%
2024	268 327,90	466 127,50	734 455,40	23,52%

Джерело: сформовано автором на основі [19]

У 2020–2024 рр. надходження податку на додану вартість (ПДВ) демонструють виразну динаміку з характерними коливаннями як у розрізі джерел формування, так і за часткою у загальних податкових доходах державного бюджету. Загальний обсяг ПДВ за аналізований період зріс з 400,6 млрд грн у 2020 р. до 734,5 млрд грн у 2024 р., що свідчить про суттєве розширення податкової бази та збільшення податкових надходжень. Водночас структура цих надходжень характеризується нерівномірним співвідношенням між внутрішнім та імпортним компонентами.

ПДВ з вітчизняних товарів у 2020 р. становив 126,5 млрд грн, поступово збільшуючись до 268,3 млрд грн у 2024 р. Темпи зростання внутрішніх надходжень у середньому перевищували динаміку інфляційних процесів, що може свідчити як про поступове відновлення економічної активності, так і про підвищення ефективності адміністрування податку. Особливо показовим є стрибок у 2022 р. (до 213,9 млрд грн), який відбувався на тлі воєнного стану та структурних зрушень у внутрішньому виробництві.

Надходження ПДВ з імпортних товарів, незважаючи на тимчасове зниження у 2022 р. до 253,1 млрд грн, у 2023 р. швидко відновилися та сягнули 366,2 млрд грн, а у 2024 р. зросли до 466,1 млрд грн. Таке відновлення імпортного сегмента відображає адаптацію зовнішньоекономічної діяльності до умов воєнного часу, активізацію імпортних поставок та поступову стабілізацію логістичних ланцюгів.

Частка ПДВ у загальних податкових надходженнях коливалася більш контрастно. Якщо у 2020–2021 рр. вона перевищувала 37–41 %, то у 2022 р. різко знизилася до 26,1 %, що відображає як скорочення зовнішньої торгівлі, так і переорієнтацію фіскальної системи на інші джерела доходів в умовах війни. У 2023–2024 рр. частка податку продовжила знижувальну тенденцію, досягнувши 23,5 % у 2024 р., що може бути наслідком одночасного зростання інших податкових надходжень, зокрема військового збору та податку на прибуток.

У цілому отримані результати засвідчують високий рівень чутливості надходжень ПДВ до макроекономічних та політичних чинників. Поступове відновлення імпортного сегмента при одночасному зростанні внутрішнього споживання формує потенціал для стабілізації податкових надходжень у середньостроковій перспективі. Однак збереження воєнних ризиків та зміни у податковій політиці потребують подальшого вдосконалення механізмів адміністрування ПДВ і посилення контролю за його надходженням.

Аналізуючи ситуацію зі сплатою ПДВ по основним галузям економіки, ми зможемо виокремити та визначити, які галузі є ключовими донорами державного бюджету, а також виявити у яких сферах є проблеми, адже рівень сплати ПДВ по галузям є важливим показником економічної діяльності та активності (табл. 3).

Таблиця 3 – Суми поставок, що підлягають оподаткуванню ПДВ, за основними галузями економіки 2019–2023 рр., млрд грн

Показник	Роки					Відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	Абсол., тис. грн	Відносне, %
Сільське, лісове та рибне господарство	570,38	596,86	799,54	550,77	759,32	188,94	133,13
Добувна промисловість	294,72	277,35	429,85	327,28	472,45	177,73	160,30
Переробна промисловість	1483,6	1430,49	1855,61	1253,92	1823,16	339,56	122,89
Будівництво	449,25	481,59	626,48	229,13	408,37	-40,88	90,90
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4159,61	4056,91	5212,14	3368,51	5072,81	913,2	121,95
Транспорт, складське господарство	474,97	470,755	521,81	405,31	496,72	21,75	104,58

Джерело: сформовано автором на основі [11]

У 2019–2023 рр. оподатковуваний суми поставок, що підлягають оподаткуванню ПДВ за основними галузями економіки зазнав значних змін. Загалом спостерігається зростання, за винятком будівництва (рис. 1).

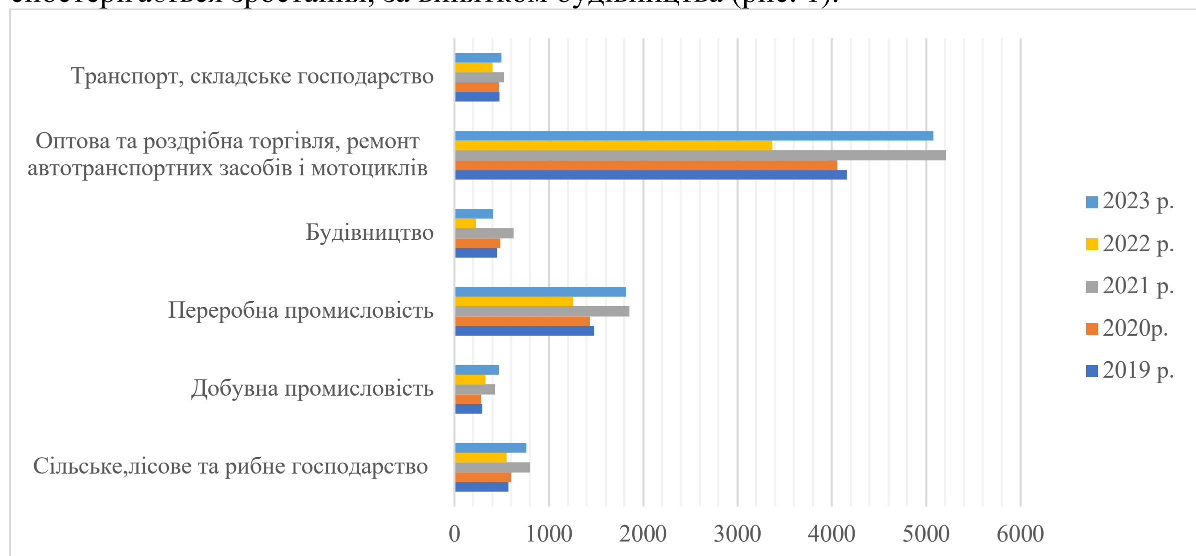

Рисунок 1 – Динаміка оподаткованого обсягу постачання по основним галузям економіки за 2019–2023 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Сільське, лісове та рибне господарство збільшило обсяги постачання на 33,1 %. Основними факторами зростання стали активізація аграрного виробництва, експортна підтримка та державні дотації. Водночас у 2022 р. спостерігалося скорочення на 31,1 % через військові дії та порушення логістичних ланцюгів.

Добувна промисловість зросла на 60,3 %. Відновлення галузі після спаду у 2020 р. на 5,9 % відбулося завдяки поступовому збільшенню видобутку та стабілізації світових цін на сировину. Найбільше падіння зафіксоване у 2022 р. на 23,9 %, що пов’язано з бойовими діями та руйнуванням інфраструктури.

Переробна промисловість продемонструвала зростання на 22,9 %. Відзначається стрімке скорочення у 2022 р. на 32,4 % через кризу у виробництві, дефіцит сировини та енергетичні ризики. Однак уже в 2023 р. сектор майже повернувся до рівня 2021 р.

Будівництво є єдиною галуззю, яка зазнала загального скорочення – на 9,1 %. Падіння у 2022 р. на 63,4 % пояснюється повномасштабною війною, що спричинила зупинку більшості будівельних проєктів. Часткове відновлення у 2023 р. на 78,3 % свідчить про відродження інфраструктурних проєктів.

Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів зросли на 21,95 %. У 2022 р. сектор зазнав значного спаду на 35,4 % через падіння купівельної спроможності та скорочення імпорту. Відновлення у 2023 р. на 50,7 % стало можливим завдяки адаптації бізнесу до нових умов та стабілізації логістики.

Основними чинниками змін стали макроекономічні кризи, воєнні дії, коливання купівельної спроможності населення, структурна перебудова виробництва та державна підтримка окремих секторів. Відновлення економіки у 2023 р. свідчить про адаптацію бізнесу до нових реалій, підвищення стійкості підприємств до ризиків, активізацію внутрішнього ринку й поступове повернення до стабільного зростання, що створює передумови для подальшої модернізації економіки України.

Адміністрування ПДВ супроводжується значними проблемами та труднощами, зумовленими складністю механізму обчислення, високим ризиком схем ухилення від оподаткування та значним навантаженням на бізнес. В Україні з 2014 року відбулось суттєве реформування та впровадження електронного адміністрування, що значно підвищило прозорість усіх процесів [6]. Основні виклики наведені в таблиці 4.

Таблиця 4 – Проблеми адміністрування ПДВ в Україні

Аспект	Характеристика	Наслідки
Схеми ухилення від сплати ПДВ	- «скрутки» (маніпуляції з податковими накладними для формування фіктивного податкового кредиту); - Карусельні схеми (багаторазовий рух товарів/послуг між компаніями, у т.ч. за кордоном, для незаконного відшкодування ПДВ); - Використання фіктивних підприємств та «зниклих трейдерів».	- втрати бюджету; - зростання тіньової економіки; - підрив довіри до податкової системи.
Система бюджетного відшкодування ПДВ	- затримки у відшкодуванні через дефіцит бюджету; - технічні та організаційні проблеми. - додаткові перевірки контролюючих органів; - непрозорість критеріїв ризиковості та маніпуляції зі статусом платників.	- підвищення корупційних ризиків; - використання у шахрайських схемах; - зниження довіри бізнесу до податкових органів.
Складність адміністрування	- значне навантаження на бізнес (ресурсозатратність, бюрократія); - постійні зміни законодавства; - необхідність витрат на бухгалтерський та податковий супровід.	- зниження інвестиційної привабливості країни; - відтік капіталу у тіньовий сектор; - гальмування розвитку підприємництва.
Загальна роль ПДВ у доходах бюджету	- один із ключових податків у структурі надходжень; - застосовується до більшості товарів і послуг.	- забезпечує стабільність державних фінансів; - водночас високі ризики зловживань знижують ефективність.

Джерело: сформовано авторами на основі [16;18]

Механізм адміністрування потребує удосконалення для підвищення його ефективності. Тому, пропонуємо скласти концепцію удосконалення механізму, яка

буде спиратись на найкращі міжнародні практики та особливості економіки України.

Збільшення надходжень ПДВ до державного бюджету можливе за рахунок Концепції, що визначає напрямок руху, і базується на таких положеннях:

1. Основні принципи, на яких заснована концепція:

- стабільності, що являє собою передбачуваність та незмінність основних норм податкового законодавства, що забезпечить довіру платників;
- простоти та зручності, для спрощення процесу реєстрації, звітності та сплати;
- справедливості, що забезпечить рівні умови для усіх суб'єктів господарювання та зменшить можливості для ухилення від сплати податку;
- економічної ефективності, для зниження адміністративних витрат.

2. Адаптація податкового законодавства України до норм Європейського Союзу.
3. Автоматизація та цифровізація податкових процесів.
4. Посилення контролю за бюджетним відшкодуванням.
5. Спрощення податкового адміністрування для бізнесу.

Основною метою концепції є підвищення ефективності адміністрування ПДВ та зниження податкових махінацій шляхом цифровізації, гармонізації з європейськими стандартами та вдосконалення системи контролю.

Завданнями концепції виступають в першу чергу удосконалення автоматизованих системи для обробки податкових накладних, контролю операцій, запровадження оновленого програмного забезпечення для співробітників податкової інспекції, адже при наявності цих двох пунктів, ефективність підвищиться в рази. Усунути технічні недоліки, що призводять до збоїв та помилок у блокуванні податкових накладних. Окрім цього важливим завданням є протидія незаконному відшкодуванню податку з бюджету, диференціація ставок податку, гармонізація вітчизняного податкового законодавства щодо ПДВ з країнами ЄС. Для досягнення мети має бути використано сукупність засобів та методів. Отже, враховуючи вищезазначені моменти ми можемо запропонувати розробку концепції удосконалення механізму адміністрування ПДВ до бюджету (рис. 2).

Податок на додану вартість є одним із найбільш вразливих до шахрайства податків через можливість маніпуляцій із податковим кредитом та бюджетним відшкодуванням. Але в Україні держава активно впроваджує різні заходи для боротьби з махінаціями у сфері ПДВ (табл. 5).

Таблиця 5 – Заходи для боротьби із махінаціями у сфері ПДВ в Україні

Метод боротьби	Суть механізму	Очікуваний ефект
Система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ)	Автоматизоване обмеження податкового кредиту в межах сплачених сум	Зменшення можливостей для використання фіктивного кредиту
Система моніторингу ризикових операцій (СМКОР)	Автоматичне блокування реєстрації податкових накладних, що містять ризикові ознаки	Усунення схем із фіктивним кредитом
Камеральні перевірки	Автоматичний аналіз звітності, податкових накладних та контрагентів без виїзду на підприємство	Швидке виявлення підозрілих операцій
Документальні перевірки	Глибокий аудит підприємств, що заявляють великі суми відшкодування	Виявлення зловживань у фінансовій звітності
Розщеплений платіж (Split Payment)	Сплата ПДВ окремо на спеціальний рахунок	Зменшення схем виведення коштів
Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати ПДВ	Покарання за податкові злочини	Запобігання створенню фіктивних компаній

Отже, результатом упровадження концептуального підходу стане підвищення ефективності податкового контролю, зміцнення податкової дисципліни та зростання надходжень ПДВ до державного бюджету.

Рисунок 2 – Концепція удосконалення механізму адміністрування ПДВ
Джерело: сформовано авторами

Висновки. Податок на додану вартість є одним із ключових джерел наповнення державного бюджету та важливим інструментом регулювання економічних процесів в Україні. Ефективне адміністрування ПДВ забезпечує прозорість фінансових операцій, сприяє зміцненню податкової дисципліни та створює умови для стабільного економічного розвитку. Водночас система його адміністрування стикається з низкою проблем – складністю обліку, частими змінами законодавства, наявністю схем ухилення та технічними труднощами. Для підвищення результативності механізму ПДВ необхідні подальша автоматизація процесів, гармонізація норм із європейськими стандартами, стабільність податкової політики та посилення аналітичного контролю. Наукова новизна дослідження полягає у запропонованій концепції удосконалення механізму адміністрування ПДВ, що спрямована на підвищення ефективності його справляння, мінімізацію податкових ризиків і забезпечення сталих бюджетних надходжень. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зменшенню тінізації економіки та забезпеченню сталих бюджетних надходжень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волощинович Т. Податок на додану вартість: актуально на сьогодні. URL: https://tr.tax.gov.ua/zahodi-dlya-platnikiv/print-476829.html

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 21.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/#Text (дата звернення: 21.09.2025).

3. Грубчак Д. О., Нікітішин А. О. Сучасний механізм нарахування ПДВ. *Thesis*. 2019. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77602

4. Духновська Л. М., Величко І. С. Роль податку на додану вартість у складі надходжень до державного бюджету України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. №2. С. 33–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2020_2_6.

5. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Досвід використання податку на додану вартість у країнах Європейського Союзу та перспективи його застосування в Україні. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 6. С. 67. URL: https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/2205.

6. Валігура В. А. Сучасні тенденції гармонізації ПДВ у країнах Європейського Союзу. *Фінанси України*. 2023. № 3. С. 22–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2022_3_5.

7. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення: уникнення оподаткування в Україні: 2023. URL: CASE_Tax-avoidance.pdf

8. Філонич О. М. Ефективність адміністрування податку на додану вартість: перспективи здійснення та обмеження. *Економіка і регіон*. 2021. № 3. С. 15–21.

9. Lohvyn A. PREVENTION OF OFFENCES IN THE SPHERE OF VALUE ADDED TAX ADMINISTRATION. *Administrative law and process*. 2020. No. 3 (30). P. 69–85. URL: https://doi.org/10.17721/2227-796x.2020.3.06

10. Державний веб-портал бюджету для громадян. *Open Budget*. URL: Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян (дата звернення: 20.09.2025).

11. Окремі показники декларування ПДВ по галузям. URL: https://tax.gov.ua/data/files/262867.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

12. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні / Дубровський В. та ін. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. №4 (91). URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_Tax-avoidance.pdf

13. Joshua Aizenman & Yothin Jinjarak. The Collection Efficiency of the Value Added Tax: Theory and International Evidence. *NBER*. 2021. DOI: 10.3386/w11539

14. Michael Keen. The Anatomy of the VAT. *IMF Working Papers*. 2020. 24. 16 c. DOI: https://doi.org/10.5089/9781484330586.001

15. Синютка Н. Г. Фіскальна ефективність е-ПДВ на внутрішньому ринку України. *Бізнес Інформ*. 2023. №11. С. 271–279. URL: https://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001458840

16. Білобровенко Т. В. «Напрями удосконалення контролю розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. URL: https://surl.li/eettks

17. Метелиця В. М., Подолянчук О. А. Управління ризиками блокування податкових накладних/розрахунків коригувань. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 132–149. URL: https://surl.li/ipodlk

18. Голютяк-Пенкальска М. В. Податкові шахрайства у сфері ПДВ і способи боротьби з ними у країнах Європейського Союзу. *Серія ПРАВО*. 2016. № 40

19. Доходи держбюджету України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/

20. Подолянчук О. А. Податок на додану вартість: сутність та стан первинного обліку *Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 1. С. 82 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_1_10.

21. Облік і звітність підприємств у системі оподаткування. / М. І. Бондар, Л. Г. Ловінська, Н. М. Лисенко та ін. ; за заг. ред. М. І. Бондаря та Н. М. Лисенко. 2-ге вид. 2020. 585 с. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17482/1/OZO_NP.pdf

22. Дугар Т. Є. Проблема адміністрування податку на додану вартість на сучасному етапі. Економіка і суспільство. 2020. № 2. С. 689-693. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/123.pdf

REFERENCES

1. Voloshynovych T. Value Added Tax: Relevant Today. URL: https://tr.tax.gov.ua/zahodi-dlya-platnikiv/print-476829.html
2. Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI. Updated: 21.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/#Text (accessed: 21.09.2025).
3. Hrubchak D. O., Nikityshyn A. O. Modern Mechanism of VAT Accrual. Thesis. 2019. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77602
4. Dukhnovska L. M., Velychko I. S. The Role of Value Added Tax in the Structure of Revenues to the State Budget of Ukraine. Formation of Market Relations in Ukraine. 2024. No. 2. P. 33–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2020_2_6
5. Izmailov Ya. O., Yehorova I. H. Experience in the Use of Value Added Tax in the European Union and Prospects for Its Application in Ukraine. Economic Bulletin. Series: Finance, Accounting, Taxation. 2020. Issue 6. P. 67. URL: https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/2205
6. Valihura V. A. Modern Trends in VAT Harmonization in the European Union. Finance of Ukraine. 2023. No. 3. P. 22–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2022_3_5
7. Comparative Analysis of the Fiscal Effect of Tax Avoidance Instruments in Ukraine. 2023. URL: CASE_Tax-avoidance.pdf
8. Filonych O. M. Efficiency of Value Added Tax Administration: Prospects and Limitations. Economy and Region. 2021. No. 3. P. 15–21.
9. Lohvyn A. Prevention of Offences in the Sphere of Value Added Tax Administration. Administrative Law and Process. 2020. No. 3 (30). P. 69–85. URL: https://doi.org/10.17721/2227-796x.2020.3.06
10. State Web Portal “Open Budget”. URL: Open Budget – State Web Portal of the Budget for Citizens (accessed: 20.09.2025).
11. Selected Indicators of VAT Declaration by Sectors. URL: https://tax.gov.ua/data/files/262867.pdf (accessed: 22.09.2025).
12. Comparative Analysis of the Fiscal Effect of Tax Avoidance Instruments in Ukraine / Dubrovskyi V. et al. Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs. 2023. No. 4 (91). URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_Tax-avoidance.pdf
13. Joshua Aizenman & Yothin Jinjarak. The Collection Efficiency of the Value Added Tax: Theory and International Evidence. NBER. 2021. DOI: 10.3386/w11539
14. Michael Keen. The Anatomy of the VAT. IMF Working Papers. 2020. 24. 16 p. DOI: https://doi.org/10.5089/9781484330586.001
15. Syniutka N. H. Fiscal Efficiency of e-VAT in the Domestic Market of Ukraine. Business Inform. 2023. No. 11. P. 271–279. URL: https://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001458840
16. Bilobrovenko T. V. Directions for Improving the Control of Budget Settlements for Value Added Tax. Global and National Problems of the Economy. 2017. No. 19. URL: https://surl.li/eettks
17. Metelytsia V. M., Podolianchuk O. A. Risk Management of Blocking Tax Invoices/Adjustment Calculations. Economy, Finance, Management: Current Issues of Science and Practice. 2020. No. 2. P. 132–149. URL: https://surl.li/ipodlk
18. Holiutiak-Penkalska M. V. Tax Frauds in the Field of VAT and Ways to Combat Them in the EU Countries. Law Series. 2016. No. 40.

19. Revenues of the State Budget of Ukraine. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/

20. Podolianchuk O. A. Value Added Tax: Essence and State of Primary Accounting. Finance. Management: Current Issues of Science and Practice. 2020. No. 1. P. 82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_1_10

21. Accounting and Reporting of Enterprises in the Taxation System / M. I. Bondar, L. H. Lovinska, N. M. Lysenko et al.; ed. by M. I. Bondar and N. M. Lysenko. 2nd ed. 2020. 585 p. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17482/1/OZO_NP.pdf

22. Duhar T. Ye. The Problem of Value Added Tax Administration at the Present Stage. Economy and Society. 2020. No. 2. P. 689–693. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/123.pdf